

MERCURIUS VERIDICUS NOVUS

I.

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Történelem- és Társadalomtudományi Tanszékének
tanulmánygyűjteménye

2015

„Grafika” Kiadó
Beregszász – Ungvár
2015

УДК: 050.8:94(100)

ББК: К92 (4Укр) + К63.3(4Укр) Я2

М – 55

A MERCURIUS VERIDICUS NOVUS I. a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Történelem- és Társadalomtudományi Tanszékének tanulmánygyűjteménye. Jelen kötet a 2014–2015. évekre a tanszék előadóinak és óraadó tanárainak azon tudományos munkáit foglalja magában, amelyek eddig még sehol nem jelentek meg. A tanulmányok és forrásközlések szinte minden esetben kisebb hazánk, Kárpátalja történetéhez, illetve a magyarság történetéhez kapcsolódnak.

A tanulmányokban előforduló állításokért minden esetben a szerzők viselik a teljes felelősséget.

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2015. február 23., 1 számú jegyzőkönyv)

Szerkesztők:

Dobos Sándor, Szamborovszkyné Nagy Ibolya

Borítóterv:

Dobos Sándor

A borítón látható motívumok

az 1705. évi eredeti „Mercurius Veridicus ex Hungaria”-ból származnak.

Korrektúra:

G. Varcaba Ildikó

ETO-besorolás:

Illés Enikő

Tördelés:

Dobos Sándor

A kiadásért felel:

Orosz Ildikó

ISBN 978-966-23-03-18-6

© Dobos Sándor – Szamborovszkyné Nagy Ibolya, 2015

© A szerzők, 2015

„Grafika” Kiadó, Ungvár

Tartalom

Előszó (<i>Csatáry György</i>).....	7
---------------------------------------	---

Tanulmányok	9
-------------------	---

„Őseinket felhozád...” (*Braun László*)

I. Werbőczy István címere és a nagyszentmiklósi kincs állat- küzdeldmi jelenete	11
II. A nagyszentmiklósi kincs rovásfeliratai.....	24
III. Égberagadási jelenetek a nagyszentmiklósi kincs edényein.....	48

Katolikusok és protestánsok II. Rákóczi Ferenc államában (<i>Csatáry György</i>).....	61
--	----

Beregszász a magyar nyelvű történetírásban. (A város múltját tárgyaló fontosabb történeti munkák rövid ismertetése) (<i>Dobos Sándor</i>).....	75
---	----

A Dózsa-parasztháború résztvevőinek fegyverzete (<i>Kész Barnabás</i>) ...	88
--	----

Munkaszolgálaton a Donyec-medencében. (Kárpátaljai magyarok a donbászi FZO-iskolákban) (<i>Molnár D. Erzsébet</i>)	106
---	-----

Szarukő-előfordulások Kárpátalján: terminológia, geológia és régészeti vonatkozások (<i>Rácz Béla</i>).....	140
--	-----

Volt egyszer egy földreform (Az első csehszlovák földreform folyamata és eredményei Podkarpatszka Rusz-ban) (<i>Szakál Imre</i>).....	160
--	-----

Forrásközlés.....	187
A magyar diplomácia „romániaképe” az 1970-es évek elején követi jelentések alapján (<i>Császár István</i>).....	189
Bereg vármegye nem katolikus iskoláiról a Lehoczky-féle monográfia előtti időkből. (Az 1862–63-as tanévben végzett teljes körű felekezeti iskolafelmérés adatai Bereg vármegyében) (<i>Szamborovszkyné Nagy Ibolya</i>)	209
A tököli kormánydelegáció kíséretére vonatkozó KGB- dokumentumok Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Levéltárából (<i>Váradi Natália</i>).....	254
Esszék, karcolatok.....	299
Ismerős ismeretlenjeink, vagy ismeretlen ismerőseink a Kárpát-medencében (<i>Radvánszky Ferenc</i>).....	301
A kötet szerzőiről.....	343
A tanszék 2014–2015. évi tevékenységéből.....	357

SZAKÁL IMRE

Volt egyszer egy földreform¹

*(Az első csehszlovák földreform folyamata és eredményei
Podkarpatszka Rusz-ban)*

Az első Csehszlovák Köztársaság időszakában végrehajtott földreform Podkarpatszka Ruszbeli vonatkozásaival kapcsolatban nem rendelkezünk összefoglaló munkával, vidékünk történelmének e szelete egyelőre kevésbé kutatott. A tanulmányban a földreform természetét, annak folyamatát kívánom bemutatni. A kutatás során széleskörű forrásanyag felhasználására került sor, mely részben Kárpátalján, részben a Cseh Köztársaságban található a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, illetve a Cseh Nemzeti Levéltár, valamint a Cseh Nemzeti Könyvtár gyűjteményében.

Bevezető

A földreform általános volt az első világháborút átélt Európában. Csehszlovákia sem kerülhette ezt el, akárcsak a monarchia többi utódállama. A világháborút követő nagy kelet-közép-európai bomlás és az új államok létrehozása körüli propagandának alapvető elemei voltak a földtulajdonviszonyok rendezésére tett ígéretek. Kétségtelen, hogy aránytalanok voltak a térség földbirtokainak tulajdonviszonyai, a térségben a latifundiumok és a parasztság nagyfokú földéhsége volt megfigyelhető. A monarchia valamennyi utódállamára jellemző volt a földreform, s bár különböző intenzitással hajtották végre, de kétségtelenül a földtulajdonviszonyok átalakulásához vezetett. Ezenkívül szembeötlő az is, hogy szinte kivétel nélkül a nemzetállam-építés eszközeként is vált a földreform és az azt kísérő telepítéspolitikát. Jellemző volt továbbá, hogy a földreformot szabályozó törvényeket szinte sosem tartották be maradéktalanul, az intézkedések pedig szinte kivétel nélkül befejezetlenek maradtak, a gyakorlat több országban is elmaradt a korszak kezdetén kitűzött céloktól.²

¹ Jelen tanulmány elkészítését segítő kutatást a Nemzetközi Visegrád Alap és a Magyar Tudományos Akadémia Domus ösztöndíjprogramja támogatta.

² PALOTÁS Emil: *Kelet-Európa története a 20. század első felében*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 250.

Jelen tanulmány a mai Kárpátalja³ területén az első Csehszlovák Köztársaság időszakban a földreformmal összefüggésben lezajlott telepítéspolitikát vizsgáló kutatás⁴ során fellelt források alapján íródott. Az írás célja, hogy a földreformra vonatkozó ismereteket kiegészítse azoknak a kutatási eredményeknek és feltárt forrásoknak a bemutatásával, elsősorban a földreform által érintett települések és földbirtokosok listájának közlésével.

Források

Az első csehszlovák földreform kárpátaljai vonatkozásai igen szerényen kutatottak, így célszerű a forrásanyagról és a kutatási lehetőségekről is ejteni néhány szót. A téma kutatója a legbősegebb iratanyagra a Cseh Nemzeti Levéltárban⁵ bukkanhat. Jelen dolgozat elkészítéséhez két fond iratanyagát kutattuk. Az első, a 705/3.⁶ számú, az Állami Földhivatal általános iratait tartalmazza. A levéltári egységben a földreform végrehajtásának általános folyamatáról, illetve a telepítéspolitiká szervezéséről találhatunk iratokat. A kutatás során az Állami Földhivatal jelentéseit, elnökségének iratait, a tárcaközi bizottságok jegyzőkönyveit, a földreform végrehajtása során készített igen pontos és sokszínű statisztikákat használtuk fel. A másik fond, a 705/5.⁷ a földreform Podkarpatszka Ruszban történő végrehajtásakor keletkezett iratokat tartalmazza.

³ A mai Kárpátalja területét alkotó vármegyék Podkarpatszka Rusz néven kerültek az első Csehszlovák Köztársaság kötelékébe. A köznyelv a hivatalos megnevezés mellett a Ruszinszko, majd későbbiekben egyre inkább a Kárpátalja megnevezést kezdte használni.

⁴ A nevezett kutatás eredményeit a következő tanulmányok közlik: „...Nem tehetnek ők sem róla, hogy közénk kerültek” Az első Csehszlovák Köztársaság kárpátaljai telepítéspolitikájának néhány aspektusa. In SZAMBOROVSKYNÉ NAGY Ibolya (szerk.): „Így maradok meg hívívőnek...”. In *memoriam Soós Kálmán. Tanulmányok Soós Kálmán emlékére*. Ungvár, PoliPrint, 2012. pp. 165–178.; Telepítéspolitiká Kárpátalján 1919 és 1939 között a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár forrásainak tükrében. In LUKÁCS Anna (szerk.): *Studia Historica Debreceniensis I.* Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 2012. pp. 127–142.; Csehszlovák telepítéspolitiká Kárpátalján a két világháború között: A telepítések első szakasza: állami letelepítések. Az első kolóniák. *DEBRECENI SZEMLE*, XXI. évfolyam:(2–3. szám) pp. 111–119. (2013); Az első Csehszlovák Köztársaság telepítéspolitikája revíziójának kísérlete Kárpátalján 1938 és 1944 között. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, A szlovákiai magyar tudományos műhelyek folyóirata XV:(1) pp. 75–86. (2013); Adalékok az első csehszlovák földreform kárpátaljai történetéhez. *Közoktatás*, 2014/1–2, pp. 26–27.; Az első Csehszlovák Köztársaság telepítéspolitikája a mai Kárpátalja területén: tervek és gyakorlat. *REGIO. Kisebbség Kultúra Politika Társadalom*, 22. évf. (2014) 2. szám, 147–148.

⁵ Národní archiv České republiky – továbbiakba NACR

⁶ Státní pozemkový úřad – spisy všeobecné (1875) 1918–1935 (1949)

⁷ Státní pozemkový úřad – Zakarpatské velkostaty 1920–1938

A kutatás során a Csehországban fellelhető iratanyag mellett nagy jelentőséggel bír a Kárpátalján található iratok sokasága. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár⁸ beregszászi részlegének több fondját is felhasználtuk a kutatás során. Ezek közül a 36. fond⁹ a legjelentősebb, melynek 3755 őrzési egysége¹⁰ a földreform és telepítéspolitiká szervezéséért 1935-ig felelős Állami Földhivatal (ÁFH) Ungvári Kirendeltségének, majd 1935-től a Mezőgazdasági Minisztérium felelős intézményének iratait tartalmazza. Az források közül az ÁFH intézkedési utasításait és terveit, a helyi szervek jelentéseit, statisztikáit, illetve az ungvári szerv elnökségi üléseinek jegyzőkönyveit használtuk fel. Az iratanyag településekre lebontva tartalmaz gazdag információt a földreform és kolonizáció folyamatáról. A tárgyalt intézkedéssorozattal kapcsolatosan kutathatjuk a 121.¹¹ és 122.¹² és az 1501.¹³ számú fondokat. Ezek a gyűjtemények a beregszászi, az ungvári és a munkácsi földosztó biztosok tevékenysége során keletkezett dokumentumokat tartalmazza. Szintén a beregszászi levéltárban kutatható az a két fond, amely tartalmaz még hasznos információkat a téma vonatkozásában. Az egyik a 1919 és 1928 között fennálló Polgári Közigazgatási Hivatal Elnökségének, melyet a Podkarpatszka Ruszban valós irányítást megvalósító alkormányzó vezetett, iratait tartalmazó 29. számú fond.¹⁴ Az említett közigazgatási szervet 1928-tól Tartományi Hivatalnak nevezik, az alkormányzó tisztség pedig tartományi elnöki pozícióvá transzformál. A Tartományi Hivatal Elnökségének iratait a 2. számú fond¹⁵ tartalmazza. Mindkét iratanyagban a terület igazgatásáért felelős szerv, illetve a földreform végrehajtásáért felelős hivatal közötti levelezés érdemes kutatásra jelen téma szempontjából.

⁸ Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, hivatalos nevén: Державний архів Закарпатської області, a továbbiakban KTÁL

⁹ Ужгородська окружна державна канцелярія державної поземельної реформи, м. Ужгород, 1919–1939 pp.

¹⁰ Az ukrán levéltári rendezés alapegysége a fond, amely leíró egységekre, „opiszokra” bomlik, az opiszokon belül az iratok őrzési egységeiben (odinica zberihannya) kapnak helyet. Ez utóbbinak a magyar levéltári terminológiában az iratcsomó fogalma feleltethető meg.

¹¹ Берегівський комісар Ужгородського окружного уряду по розподілу землі, м. Берегове Підкарпатської Русі, 1919–1939 pp.

¹² Комісар по розподілу землі Ужгородського окружного державного земельного управління, м. Ужгород, 1921–1939 pp.

¹³ Державний комісар по розподілу землі, м. Мукачеве, 1919–1939 pp.

¹⁴ Президія Цивільного Управління Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1919–1928 pp.

¹⁵ Президія Крайового управління Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1928–1938 pp.

A telepítések szervezése során fontos szerepet játszott a pozsonyi székhelyű telepítési hivatal, melynek iratanyaga a Szlovák Nemzeti Levéltárban¹⁶ található.¹⁷ Pozsonyi kutatásaink során hasznos forrásokra leltünk az Állami Földhivatal helyi iratanyagában¹⁸ is, melyek elsősorban a magán-telepítések folyamatának megértéséhez nyújtanak segítséget.

Fontos megemlítenünk a Magyar Nemzeti Levéltár¹⁹ Országos Levéltárában fellelhető forrásanyagot, melyek segítségével törekedtünk feltárni a telepes falvak 1938-at követő sorsát. Ehhez a Miniszterelnökség minisztertanácsai jegyzőkönyveit,²⁰ illetve a Miniszterelnökség Kisebbségi és Nemzetiségi Osztályának²¹ iratait használtuk fel. Hasznos forrásokra bukkanhatunk a külügyminisztériumi iratok között is. Kutatásunk során a Magyar Külügyminisztérium Politikai Osztálya²² és Politikai Osztályának rezervált irataiban,²³ valamint a Gazdaságpolitikai Osztály²⁴ irataiban bukkanhatunk olyan jelentésekre, melyek nem csupán a Podkarpatszka Ruszi magyarság általános helyzetéről, hanem a földreform és telepítéspolitika hatásairól is tartalmaznak hasznos és érdekes információkat.

Végezetül meg kell említenünk a cseh és szlovák törvényhozás közös elektronikus archívumát,²⁵ amelyben kutathatók a korabeli Csehszlovák Nemzetgyűlésben és Szenátusban elhangzott képviselői és szenátori beszédek, illetve beadványok. Jól nyomon követhetők a források segítségével a földreform és telepítéspolitika törvényi szabályozásának megteremtését övező viták, megtalálhatóak a kisebbségi lakosság elégedetlenségét jelző különböző interpellációk és memorandumok.

Szólnunk kell továbbá a korabeli sajtóanyagokról. Ezek közül forrásérték szempontjából kiemelkedik az Állami Földhivatal hivatalos közlönye a *Pozemkova Reforma*, mely rendszeres tájékoztatást adott a földreform, illetve a telepítések épp aktuális állapotáról. Ezen túl szólnunk kell azokról a sajtóanyagokról, melyek a helyi közvéleményt kívánták tükrözni, vagy

¹⁶ Szlovák Nemzeti Levéltár, Slovenský národný archív, továbbiakban SNA

¹⁷ SNA, Fond 184, Kolonizačný referát Štátneho pozemkového úradu v Bratislave, 1921–1938

¹⁸ SNA, Fond 209, Štátny pozemkový úrad v Prahe, 1919–1938

¹⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, továbbiakban MNL OL

²⁰ MNL OL, K 27 – Minisztertanácsai jegyzőkönyvek

²¹ MNL OL, K28 – Miniszterelnökség Kisebbségi és Nemzetiségi Osztályának iratai

²² MNL OL, K63 – KÜM Politikai Osztály

²³ MNL OL, K64 – KÜM Politikai Osztály rezervált iratai

²⁴ MNL OL, K69 – KÜM Gazdaságpolitikai Osztály

²⁵ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna - <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>

alakítani. A magyar sajtótermékek közül a *Ruszenszkói Magyar Gazda*²⁶, a *Határszéli Újság*²⁷, a *Ruszenszkói Magyar Hírlap*²⁸ és a *Kárpáti Híradó*²⁹ számoltak be rendszeresen a földreformról mint ellenzéki magyar pártlapok a magyar közösségre veszélyes intézkedésként állítva be azt. A ruszin lapok szintén gyakorta írtak a földreformról, ezek a közül a teljesség igénye nélkül: *Русский Вестник*, *Земледельческий Календар*³⁰, *Русская Земля*³¹, *Карпаторусский Голос*³², *Руська Нива*³³, *Свобода*³⁴.

Meg tudunk nevezni továbbá számos olyan korabeli kiadványt, melyek kisebb-nagyobb részletességgel számoltak be a földreform részleges vagy végleges eredményeiről. A teljesség igénye nélkül a következőket érdemes megnevezni: *Pozemková reforma v Podkarpatské Rusi (Földreform Podkarpatszka Ruszban)*,³⁵ *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy (A földreform hibái és veszélyei)*,³⁶ *Pozemková reforma v československé republice (Földreform a Csehszlovák Köztársaságban)*,³⁷ *Československa pozemková reforma v číslicích a diagramech (A csehszlovák földreform számokban és diagramokban)*,³⁸ *Карпаторусскія досягненія. Юбилейный сборникъ статей по поводу 10-тія добровольнаго присоединенія Подк. Руси къ Чехословакии (Kárpátorosz eredmények. Jubileumi kötet Podkarpatszka Rusz Csehszlovákiához való önkéntes csatlakozásának 10. évfordulójára)*,³⁹ *Technická práce v zemi Podkarpatoruské 1919–1933 (Műszaki munkálatok Podkarpatszka Ruszban 1919 és 1933 között)*,⁴⁰ *Predbežné výsledky*

²⁶ Magyar Kisgazdapárt lapja

²⁷ Magyar Keresztényszocialista Párt lapja

²⁸ Magyar pártszövetség lapja

²⁹ A lap magát független politikai lapként hirdette, azonban cikkeiből erősen kitűnik a magyar ellenzéki pártokkal való kapcsolat.

³⁰ Az Autonóm Földműves Szövetség lapjai

³¹ Kárpátorosz Munkapárt lapja

³² Ruszin Nemzeti Autonomista Párt lapja

³³ A Ruszin Földműves Párt lapja

³⁴ A Keresztény Néppárt lapja

³⁵ MELMUKA, Václav: *Pozemková reforma v Podkarpatské Rusi*. V tělocvičné jednotě sokolské v Užhorodě, Ždimal a Vetešník, Užhorod, 1921.

³⁶ PEKAŘ, Josef: *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy, III. VYDÁNÍ*, VESMÍR, V PREZE, 1923.

³⁷ VOŽENÍLEK, Jan: *Pozemková reforma v československé republice II. vydání*, Praha 1924.

³⁸ *Československa pozemková reforma v číslicích a diagramech*. Sastavil a vydal: Státní Pozemkový Úřad v Praze 1925.

³⁹ *Карпаторусскія досягненія. Юбилейный сборникъ статей по поводу 10-тія добровольнаго присоединенія Подк. Руси къ Чехословакии*. Подъ редакцій и изданіємъ А. В. Попова. Типограф. «Карпатыя» Мукачево, 1930.

⁴⁰ *Technická práce v zemi Podkarpatoruské 1919–1933*. Užhorod, 1933.

*Československé pozemkové reformy. Země Slovenská a Podkarpatoruská. (A csehszlovák földreform előzetes eredményei. Szlovenszko és Podkarpatszka Rusz),*⁴¹ *A felvidéki magyarság húsz éve 1918–1938,*⁴² *A magyarság a cseh földreformban,*⁴³ *A Közép-Duna-medence közgazdasága*⁴⁴.

A megnevezett forrásbázisok sora még bővíthető természetesen, azonban a felsoroltakból is érzékelhető, hogy milyen kiterjedt lehetőségek vannak az első csehszlovák földreform kárpátaljai vonatkozásainak kutatására.

A földreform folyamata és eredményei Podkarpatszka Ruszban

A köztársaság többi területéhez hasonlóan Podkarpatszka Ruszban is felállították az Állami Földhivatal Kerületi Irodáját és az az alá rendelt bizottságokat Ungvár, Munkács, Técső és Beregszász központokkal.⁴⁵ Ezt követően 1920. szeptember 1-jén adták ki azt a rendeletet, amelynek értelmében Podkarpatszka Rusz területén „minden haszonélvező, birtokos, társtulajdonos, állampolgárságra való tekintet nélkül, kilencven napon belül köteles bejelenteni 150 hektárnál vagy 260 kat. holdnál nagyobb földterületét”. A késedelmet jelentős büntetéssel torolták meg, 50 000 korona pénzbírság⁴⁶ vagy egy hónap elzárás járt érte.⁴⁷ Érdeemes megjegyezni, hogy – mint a rendelet szövegéből is látszik – állampolgárságra való tekintet nélkül volt kötelező a szabályozás mindenkire, míg 1920-ban a csehszlovák állampolgárságot még sokaknak nem sikerült megszerezniük, ami például kizáró ok lehetett bizonyos tisztségek betöltésekor.

Az első csehszlovák földreform Podkarpatszka Ruszi hatásainak megfelelő értelmezéséhez figyelembe kell vennünk a régió sajátos gazdasági és társadalmi jellegzetességeit. Az 1895-ös birtokösszeírás adatai alapján Szlovákia és Kárpátalja területein a 1000 hold fölötti nagybirtokok, melyek

⁴¹ VOŽENÍLEK, JAN: *Predbežné výsledky Československé pozemkové reformy. Země Slovenská a Podkarpatoruská.* Praha, 1932.

⁴² *A felvidéki magyarság húsz éve.* Budapest, Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézete, 1938.

⁴³ JÓCSIK Lajos: *A magyarság a cseh földreformban.* In Magyar Szemle, 1940/2. sz. 24-30.

⁴⁴ JÓCSIK Lajos: *A Közép-Duna-medence közgazdasága.* Magyar Élet, Budapest, 1944.

⁴⁵ BOTLIK József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján I. kötet. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok.* Nyíregyházi Főiskola–Veszprémi Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza, 2005. 177–244.

⁴⁶ Egy kat. hold földért 500 korona jóvátétel járt a tulajdonosnak, tehát 100 holdnyi föld ára lett volna a büntetés.

⁴⁷ KTÁL Fond 36. Op. 1. od.zb. 13. 1–2. lap

a gazdaságok számának 0,1%-át tették ki, jelentették az összes földterület 36,1%-át.⁴⁸ Szembetűnőbb a lakosság gazdasági ágazatok szerinti megoszlása volt. 1921-ben a helyi lakosság 67,63%-a élt mező- és erdőgazdaságból, halászatból, tehát primer szektorbeli foglalkozási tevékenységből. Ez az arány 1930-ra alig változott, akkor 66,29% volt a részesedés. A Köztársaság egyéb területei közül Szlovákia foglalkoztatási szerkezete volt ezekhez az állapotokhoz leginkább hasonló, ott 1921-ben 60,63%, 1930-ban 56,82% volt a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. Az ország egyéb területein ez az arányszám teljesen más képet mutatott. Csehszlovákia 1921-ben a lakosság 29,69%-a, Morvaországban és Sziléziában 35,27% élt a termőföldhöz köthető gazdasági tevékenységből, 1930-ban ezeken a területeken ez az arány 24,06% és 28,56% volt.⁴⁹ Ebből is látható, hogy a termőföld kérdése a Podkarpatszka Ruszi lakosságot különösképp érzékenyen érintette.

A fenti megállapításra jutott Václav Melmuka, az Állami Földhivatal Ungvári Kerületi Irodájának vezetője is 1921-ben készített munkájában. Hozzáátéve azt a megjegyzést, hogy a csehszlovák földreform létkérdés a ruszinok számára, akik esetében a földbirtoktulajdon mérete a mindennapi megélhetéshez is kevés.⁵⁰ A kiadványban a szerző nem csupán a földreform gazdasági és szociális jelentőségéről értekezett, de rövid összefoglalást nyújtott a terület földbirtokviszonyairól is. A kiadvány szerint Podkarpatszka Ruszban összesen 461 000 kat. hold földterület esett a lefoglalási törvény hatálya alá. Abból az összesen 1 868 400 kat. holdból, ami a tényleges Podkarpatszka Ruszi területet jelentette. Ebből 106 000 kat. hold volt mezőgazdasági művelés alá vont (szántók, rétek, kertek, szőlőültetvény), és 355 000 kat. hold egyéb földterület (erdők, legelők, mocsaras terület). A lefoglalási törvény alá eső területeken kívül 500 000 kat. hold földterület volt az állami tulajdonában, 400 000 kat. hold községi tulajdonú földbirtokok vagy úrbéri földterület volt. Ez utóbbinak legjelentősebb részét legelő és erdőség tette ki. Továbbá 9500 kat. hold volt egyházi tulajdonban Podkarpatszka Ruszban.⁵¹ A mezőgazdasági területek típusainak tekintetében a szántó és az erdőbirtok volt túlnyomó többségben, azonban közigazgatási egységenként itt megfigyelhetők voltak eltérések. Az Ungi zsupában egyértelműen a szántók voltak jelen nagyobb arányban, a Beregi és Ugocsai zsupákban

⁴⁸ SIMON: *Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között...* 30.

⁴⁹ ROTHCHILD, Joseph: *Csehszlovákia története a két világháború között*. Szeged, 1995. 82.

⁵⁰ MELMUKA: *Pozemkova reforma v Podkarpatské Rusi...* 6.

⁵¹ Uo.

hasonló mértékben voltak jelen a szántók és az erdőbirtokok a földalapban, míg a Máramarosi zsupában az erdőbirtokok és rétek részaránya kiemelkedő volt.⁵²

Podkarpatszka Rusz összterületét tekintve még egyértelműbb a térség erdőségeinek jelentősége. Ugyanis Podkarpatszka Rusz mint közigazgatási egység területének 32,2%-a volt mezőgazdasági termelés alá vonható, 49%-a pedig erdőség.⁵³

A fent említett földterületek több nagybirtok között oszlottak meg a területen. A legnagyobbak a Schönborn-Bukheim uradalom, a Schönberg, a Teleki, a Lónyay, az Oedeschalchi, az Eszenyi, a Szalánczy birtokok voltak. Ezeken a területeken kezdődött meg a fentebb nevezett rendelettel földbirtokok lefoglalása, parcellázása, igénylőknek való kiutalása.

A földek zárolását követően a helybeli lakosság jelentkezhetett a jegyzőnél, vagy az adott terület földosztó bizottságánál, és igényt nyújthatott be valamilyen méretű földterületre.

A földreformot szabályozó törvények meghatározták azokat a feltételeket, amelyek alapján kedvezményezett lehetett valamely jogi vagy magánszemély. Ezekről a feltételekről hirdetményekből értesülhettek a községek lakosai. Az egyik ilyen hirdetmény, mely ruszin és magyar nyelven is megjelent, a következőkben foglalta össze a fontosabb tudnivalókat:

„Földet kaphatnak:

1) Egyes polgárok és pedig kisbirtokosok, zsellérek kisiparosok, mezőgazdasági alkalmazottak, erdei alkalmazottak és földnélküliek, különösen pedig a legionáriusok és a cseh-szlovák fegyveres erő kötelékébe tartozók, úgyszintén azoknak hátramaradottjai, kik mint olyanok a hazáért estek el vagy a hadiszolgálat következtében haltak meg,

2) egyesületek, melyek az I. alatt felsoroltakból állanak,

3) nyilvános önkormányzati testületek és közintézetek (hivatalok), valamint nem haszonnyerési céllal alakult egyesületek,

4) földműves és fogyasztási szövetkezetek,

5) községek és egyéb nyilvános testületek,

6) egyéb jogiszemélyek, tudományos, emberbaráti és más közhasznú intézetek.”⁵⁴

⁵² MELMUKA: *Pozemkova reforma v Podkarpatské Rusi...7.*

⁵³ VOŽENÍLEK, Jan: *Pozemková reforma v československé republice II.* vydání, Praha, 1924.

⁵⁴ NACR, Fond 705/5 inv. 20, karton 49.

A forrás azoknak a körét is megfogalmazta, akik nem részesülhetnek a földreform kínálta földszerzési lehetőségekkel:

„Földet nem kaphatnak:

1) *Akik nem cseh-szlovák állampolgárok, kivéve, ha két év alatt megszerzik,*

2) *kik oly bűncselekmények miatt lettek elítélve, melyek maguk után vonják a községi választójog elvesztését, míg az Ítélet hatálya fennáll, azután pedig azok, kik erkölcsileg kifogás alá esnek,*

3) *kik testi vagy lelki fogyatkozások miatt képtelenek eleget tenni a földfelosztás által elérni kívánt céloknak, kivéve ha a hadirokkant ellátásáról van szó és a kérelmező családja pótolni képes az ő munkaképtelenségét (alkalmatlanságát)''⁵⁵*

A földosztásban való részesedés iránti kérvényeket a hirdetmények kifüggesztésétől számított 14 nap alatt kellett benyújtani hivatalos nyomtatványokon (*prihlaška*) két példányban. A KTÁL iratanyagában rengeteg ilyen igénylőlappal találkozhatunk, ezekből megtudhatjuk, hogy milyen szempontokat vettek figyelembe az igényléseknél. Ezek az igénylőlapok egyoldalas cseh nyelvű nyomtatványok voltak, melyen ki kellett tölteni a megfelelő rubrikákat. Érdekesség, hogy míg cseh nyelvűek voltak az igénylő által megválaszolandó kérdések, addig voltak esetek, amikor a kérelmező a válaszokat anyanyelvén (magyarul, ruszinul) írta fel. Figyelembe vették a foglalkozást, az életkort, a családi állapotot, a gyerekek és a munkaképes családtagok számát, a saját birtokolt földet, az állatállományt, mennyi területet kér az igénylő, milyen tevékenység céljából kéri, illetve rendelkezik-e valamilyen katonai érdemmel.⁵⁶ A nyomtatványokat a községi hivatalnál, a földbirtokhivatal biztosánál lehetett beszerezni, a nem hivatalos nyomtatványokon benyújtott kérelmeket elutasították. A kérelmezőnek igazolnia kellett a hatóság előtt a benyújtott dokumentumainak hitelességét, további igazolást kellett benyújtania a meglévő földterületeiről. A légionárius kérelmezők az illetékes katonai hatóság által kiállított igazolvánnyal vagy légionárius igazolvánnyal voltak kötelesek igazolni, hogy 1918. október 28-át megelőzően léptek be valamely légióba. A kérelmeket a községi hivatalokhoz nyújtották

⁵⁵ NACR, Fond 705/5 inv. 20, karton 49.

⁵⁶ KTÁL, Fond 36. Op. 1, od. zb. 13. 23. lap

be a kérelmezők, majd azokat továbbították az ÁFH illetékesei felé.⁵⁷ A kiutalással kapcsolatos munkát a kiutalási biztosok végezték. Ők végezték a lefoglalás és kiutalás gyakorlati teendőit, továbbá a felosztás módjára is javaslatot tehetek. Miután az ÁFH döntött az adott földbirtok átvételéről, a kiutalási biztos készítette el az átvételi tervet, a földbirtok felosztásában közreműködő tanácsadó testületet állított fel, melyben az illetékes hivatal munkatársain kívül részt vettek azon községeknek is a jelölt tagjai, melyek kataszteréhez az adott földbirtok tartozott. Miután a biztos közzétette a fentebb említett felhívást, a körzeti földhivatalokban döntés született a kedvezményezettek személyéről, illetve arról, hogy milyen méretű és minőségű földet kaphatnak. A kiutalási biztos feladatai közé tartozott a talajminősítés elvégzése, a kiutalási ár kiszámítása az előző alapján, illetve a kiutalás grafikus tervének elkészítése. Miután a biztos kijelölte a birtok határait, a kedvezményezettek az ő jelenlétében vehették azt át.⁵⁸

A földosztás során a területeket parcellázták, és döntöttek azok kiutalásáról az igénylők között. Egy-egy település fennhatósága alá tartozó földterületen a parcellázást követően úgynevezett maradékbirtokok jöttek létre. A telepítési alap rendelkezésére bocsátott földterületeken előbb a telepesek számára utaltak ki parcellákat. A maradékbirtokokat leggyakrabban az állam által politikailag favorizált személyek kapták meg.⁵⁹

A kiosztásra kijelölt földterületeknek különböző sorsa lehetett. Voltak parcellák, melyek hosszú időtartamú bérlet formájában kerültek igénylőkhöz, egyes parcellákat építkezési telkeként osztottak ki, más területeket állami felügyelet alá helyeztek, illetve jelentős részüket kisbirtok formájában utalták ki az ÁFH biztosain keresztül, vagy a tulajdonostól közvetlenül vásárolták meg az igénylők. Bizonyos területeket a kolonizációs alap rendelkezésére bocsátottak, mely földeken telepítéseket hajtottak végre.⁶⁰

A részletes jelentéseknek köszönhetően nyomon tudjuk követni a földreform ütemét Podkarpatszka Ruszban az 1920–30-as években. 1924-ig elsősorban az erdőterületeket érintette a lefoglalás folyamata. Földművelésre alkalmas területen (szántó, szőlő, gyümölcsös) 21 873 hektárt foglaltak le, 10 812 hektárnyi rétet, 14 636 ha legelőt, és 151 033 ha erdőt. Ezeken kívül 2 470 hektáron lefoglalás alá került vízzel borított, és termelésre nem alkal-

⁵⁷ KTÁL, Fond 36. Op. 1, od. zb. 13. 23. lap.

⁵⁸ SIMON: *Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között...* 45.

⁵⁹ PALOTÁS: *Kelet-Európa története a 20. század első felében...* 251.

⁶⁰ A telepítések részleteivel kapcsolatban lásd! a 3. lábjegyzetben megnevezett közleményeket.

mas földterület, összesen tehát 203 824 ha. A nevezett mértékű lefoglalások összesen 71 birtokok érintettek.⁶¹ Ebből a területből 1925-ig vidékünkön 29 439 ha földet utaltak ki kisbirtokok formájában, 2379 ha-t pedig maradék-birtokként.⁶² Az Állami Földhivatal közlése szerint a kiutalt földterületekből 1924-ig 1 766 földnélküli, 7 067 földműveléssel foglalkozó és 1 322 vegyes foglalkozású, tehát összesen 10 655 igénylő szerzett kisbirtokot.⁶³

Az első csehszlovák földreform egyik jellemzője volt, hogy forradalmi gyorsasággal zajlott a meghirdetését követő néhány évben. Ennek eredményeként mondható az el, hogy a fentebb közölt adatokhoz képest egy évtizeddel későbbi mutatók szerint minimálisan változott a földreform állapota. 1932-ből származó adataink tanúsága szerint a földterületek 18,83%-a került lefoglalás alá ezen a 238 908 ha területen, melyből 45 379 ha volt a földművelésre alkalmas terület.⁶⁴

Ezeknek a földterületeknek csak egy része került a lakosság köréből jelentkezett igénylőkhöz, egy része állami tulajdonba került. Podkarpatszka Rusz esetében ez 9 082 ha volt, amelyből 8 988 ha a földművelésügyi minisztérium, 46 ha a nemzetvédelmi minisztérium, 48 ha pedig egyéb állami szervek felügyelete alá került.⁶⁵ Új tulajdonoshoz pedig, mely lehetett jogi vagy magánszemély, kiutalás útján 26 045 ha (ebből 15 838 ha volt földművelésre alkalmas terület), vásárlás útján pedig 18 434 ha (ebből 6161 ha volt földművelésre alkalmas) földterület jutott. A földreform során tulajdonost cserélt földbirtok kicsiny, maradék része bérlet vagy építkezési telek formájában lett új gazda tulajdona.

Tekintve, hogy ezt követően a földreform folyamatában nem történt jelentős változás, ezt végleges adatnak tekinthetjük. Érdeemes megfigyelni, hogy az Ilosvai, Munkácsi és Beregszászi járások földterületein ment végbe a legnagyobb mértékben a földosztás, ennek valószínűleg az volt az elsőrendű oka, hogy ezeken a területeken működött a régió legnagyobb birtoka, a Schönborn–Buckheim uradalom, melynek későbbi sorsa még sok vitát váltott ki.

⁶¹ VOŽENÍLEK: *Pozemková reforma v československé republice II. vydání*, Praha, 1924.

⁶² Uo.

⁶³ Uo.

⁶⁴ VOŽENÍLEK, Jan: *Predbežné výsledky Československé pozemkové reformy. Země Slovenská a Podkarpatská*. Praha, 1932, st. 510–511.

⁶⁵ Závěrečná zpráva správního výboru Státního pozemkového úřadu. *Pozemková reforma* Ročník XVI. Číslo 3. V Praze v květnu 1935.

A földosztás, 1931-es állapota szerint közel 258 települést és egyes hivatalos csehszlovák statisztika szerint 107,⁶⁶ az általunk talált levéltári dokumentumok szerint legalább 121 földbirtokost érintett.⁶⁷ Legjelentősebben a Schönborn–Buckheim uradalmat (közel 130 idetartozó településen zajlott földosztás, a Beregszászi, az Ilosvai és a Munkácsi járásokban), a Teleki-latifundiumot (az Ilosvai járás keleti, az Ökörmezői járás nyugati részén), Virányi Sándor (az Ungvári járásban és a Técsői járás déli részén), Odeschalchi Zoárd (Antalóc, Köblér, Tizzasalamon környéke az Ungvári járásban), Nemes József (a Beregszászi járás központi része), Braun Zsigmond (a Nagyszőlősi és Beregszászi járásokban), Atzél László (a Nagyszőlősi járás keleti része) és a Lónyayak (Beregszászi járás nyugati része, a magyar–csehszlovák határ mentén), illetve az egyházi felekezetek földjeit érintették.⁶⁸ Legnagyobbbrészt a felsorolt birtokokból lefoglalt területen alakították ki azt a földalapot, amelyen a földosztást végezték. Ezek a birtokok 250 hektártól nagyobbak voltak, azonban volt olyan birtok, amely a 100 000 hektáros területet is meghaladta.

A csehszlovák földreformot megvizsgálva elmondható, hogy mind általánosságban, mind a Podkarpatszka Ruszi vonatkozásainak tekintetében megfigyelhető a Vári András által megfogalmazott négy általános jellemző a kelet-közép-európai földreformokra vonatkozóan. Ezek közül első *a magántulajdonnak az addigi történelmi léptékeket messze meghaladó tömeges sérelme*.⁶⁹ Ez Kárpátalja esetében, mint fentebb is megjegyeztük, jelentősen érintette a helyi magyar gazdasági elit egzisztenciáját, mely a kisebbségi lét szempontjából a nemzeti érdekvédelem terén is éreztette kedvezőtlen hatását. Jellemző volt továbbá a földreformra a vegyes ideológiai alapozás, mely cseh területeken gyakorta hivatkozott a történelmi igazságszolgáltatásra, a fehérhegyi csatáért vett „reváns”-ra.⁷⁰ Ezzel párhuzamosan megjelent a szociális szempont is, mellyel a köztársaság egyéb területein is bőven szerezhettek híveket a földreformnak. Különösen szembevetendő Podkarpatszka Rusz esetében a földreformok harmadik általános jellemzője, a földrefor-

⁶⁶ Statistické tabulky. Výměra zabrane půdy a počet jejích vlastníků. *Pozemková reforma* Ročník XVI. Číslo 3. v Praze v květnu 1935 str. 39.

⁶⁷ KTÁL, Fond: 36., op. 1, od. zb. 527. 55–67. lap

⁶⁸ KTÁL, Fond: 36., op. 1, od. zb. 527. 55–67. lap

⁶⁹ VÁRI András: Nagybirtok, paraszt és nemzet. Az 1919–1920-as közép-kelet-európai földreformok eszméi előfutárai a politikai gazdasági közbeszédben. *Korall* 13. évf. (2012) 47. sz. 5–29.

⁷⁰ SIMON: *Telepések és telepés falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között...* 31.

mok forradalmi végrehajtása. Ha vetünk még egy pillantást a fentebb közölt adatokra, megállapítható, hogy 1924-ben a földreform alatt összességében lefoglalt birtokok 85,31%-a került zár alá, majd ezt követően a köztársaság összeomlásáig a maradék 14,69%. A lefoglalt birtokok kiutalása egy hosszasan elnyúló folyamat volt, és jelentős része nem is került új tulajdonoshoz, hanem maradt állami fennhatóság alatt.

Összegzés

Az első Csehszlovák Köztársaság vidékünkkel kapcsolatos politikájának fontos meghatározója volt a terület lakosságának gazdasági és szociális állapota. Ily módon, a helyi viszonyok között a földreform kivitelezése különösen fontos volt nemcsak a helyi gazdasági viszonyok tekintetében, de a csehszlovák államhatalom kiépítésének és konszolidációjának elősegítése szempontjából is. A földreform azonban vontatott volt, a helyi lakosság gyakorta panaszkodott visszaélésekre, és részrehajlásra, a földosztások politikai célokra való felhasználására. A helyi magyarság több esetben sérelmezte a földreform végrehajtásának módszereit, és többször is hangot adott annak a véleményének, hogy az intézkedéssorozatban igen mostohán kezelték a magyar nemzetiséghez tartozókat. Összességében elmondható, hogy a prágai vezetés Kárpátalján a földreformmal nem tudta megfelelően enyhíteni a helyi lakosság földéhségét, így ezzel az intézkedéssorozattal a csehszlovák állam iránti szimpátiát sem sikerült növelnie.

MELLÉKLET

1. sz. melléklet

**A földreform által Kárpátalján 1919 és 1938 között
érintett települések és birtokosok listája**

(Forrás: KTÁL, Fond: 36., op. 1, od. zb. 527. 55–67. lap)

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
1.	Ábránka	Abranka	Munkács	Schönborn–Buckheim
2.	Akli	Akli	Beregszász	Atzél László, Cholnoki Imre és László
3.	Antalócz	Antalovce	Ungvár	Odeschalchi Zoárd
4.	Középsőapsa	Apša Středni	Técső	Müller Ferenc, Marina János, Szaploneczay Zoltán
5.	Alsóapsa	Apša Nižni	Técső	Marina János, Mihálka György
6.	Felsőapsa	Apša Vyšni	Técső	Müller Ferenc, Marina János, Tabak Khain
7.	Szőlősvégárdó	Ardovec	Beregszász	Guttman Emánuel
8.	Asztély	Astel	Beregszász	Schönborn–Buckheim
9.	Tiszaásvány	Ašvaň	Ungvár	Reismann Herman
10.	Bábakút	Babiče	Munkács	Schönborn–Buckheim
11.	Bacsó	Bačovo	Ungvár	Schönborn–Buckheim
12.	Ballósfalva	Balasovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
13.	Balazsér	Balažer	Beregszász	Szunyogh István, Pogány Pál, Nemes József
14.	Barabás	-	Beregszász	Lónyay Gábor
15.	Bárdháza	Barbovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
16.	Bátyu	Bat'ovo	Beregszász	Lónyay Menyhért
17.	Kisbégány	Begaň Malá	Beregszász	Pogány Jánosné szül.: Sneider Elza, Nemes József

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
18.	Nagybégány	Begaň Veliká	Beregszász	Schneider Elza, Pogány Pálné, Nemes József
19.	Bene	Beňa	Beregszász	Fischer Bertalan
20.	Benedeki	Benedikovce	Munkács	Weinberger Herman
21.	Beregdéda	Déda	Beregszász	Vakurka József
22.	Beregsom	Šom	Beregszász	Kaas Ivorné, Braun Zsigmond, Braun Zsigmond
23.	Beregdaróc	-	Beregszász	Buttkay Ferenc
24.	Bereg	Bereg	Beregszász	Schönbörn–Buckheim
25.	Beregszász	Berehovo	Beregszász	Weiss Sámuel, Szunnyogh István, Schneider Elza, Nemes József, Katz Jakab, Buttkay Ferenc, Braun Zsigmond, Schönbörn–Buckheim, Katz Ignác
26.	Bereznek	Berezniky	Beregszász	Schönberg Donald
27.	Berezna	Berezovo	Técső	Tegze Miklós, Mundus Rt., Sztrulovics Simon, Tegze János és Mihály, Bereznai gyülekezet
28.	Bilasovice	Bělasovice	Munkács	Schönbörn–Buckheim
29.	Bilke	Bílky	Beregszász	Teleki latifundium
30.	Borhalom	Baboviště	Munkács	Csernekhegyi kolostor
31.	Nagybocskó	Bočkov	Beregszász	Atzél László
32.	Tiszabogdány	Bohdan	Técső	n.a.
33.	Borzfalva	Borsučina	Munkács	Schönbörn–Buckheim
34.	Borzsova	Boržova Velka	Beregszász	Ocskay László, Geliczy István

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
35.	Bogos	Bogos	Ungvár	Grünwald Mór
36.	Bótrágy	Boutrad'	Beregszász	Wetzler Bernát, Kaas Ivorné, Bótrágyi uradalom
37.	Ormód	Brestov	Munkács	Schönbörn–Buckheim
38.	Buszturova	Brustov	Munkács	Schönbörn–Buckheim
39.	Bükkös (Nagybereznai)	Bukovec	Munkács	Schönbörn–Buckheim
40.	Beregbükkös (Munkácsi)	Bukovinka	Munkács	Schönbörn–Buckheim
41.	Bulcsú	Bulču	Beregszász	Schönbörn–Buckheim
42.	Bökény	Bekeň	Beregszász	Komoróczy Miklós
43.	Bisztra (Szolyva)	Bystrá	Munkács	Schönbörn–Buckheim
44.	Alsóbisztra	Nižni Bystrý	Técső	Sztrylovics Simon, Mundus Rt.
45.	Batár	-	Beregszász	Braun Zsigmond
46.	Csapolcz	Čapovce	Munkács	Schönbörn–Buckheim
47.	Csepe	Čepa	Beregszász	Fogarassy Miklós, Mermelstein Mór, Mermelstein Benjamin, Heiner Isidor
48.	Csetfalva	Četovo	Beregszász	Fischer Bertalan
49.	Bereg- szentmiklós	Čičad'ovo	Munkács	Schönbörn–Buckheim
50.	Csoma	Čoma	Beregszász	Atzél László
51.	Csonkapapi	Popovo	Beregszász	Lónyay Gábor, Gáspár Miklós, Bótrágyi uradalom
52.	Csomafalva, Tizsacsoma, Szőlősi járás	Čoma	Beregszász	Heiner Zsigmond
53.	Dávidháza	Davidkovo	Munkács	Schönbörn–Buckheim

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
54.	Dercen	-	Munkács	Freichman-Lemi, Schönborn–Buckheim
55.	Deskófalva	Deškovice	Munkács	Schönborn–Buckheim
56.	Nagydobrony	Dobroň Veliká	Munkács, Ungvár	Sichermann Miksa, Reismann Herman
57.	Dolha	Dovhé	Beregszász	Teleki latifundium
58.	Bártfalva, Drágabártfalva	Drahobratovo	Beregszász	Schönborn–Buckheim
59.	Dengláz	Denkovce	Ungvár	Flatényi Nándor
60.	Viska	Výška	Munkács	Schönborn–Buckheim
61.	Újtövisfalva, Tövisfalva	Dračiny	Munkács	Schönborn–Buckheim
62.	Kövesliget	Drahovo	Técső	Wolf Hermann, Hofmann Noé, Salamon Leopold, n.a., Kohn Jakab, Fábián Lajos, Fehér Thos Ernő
63.	Dombó	Dubové	Técső	Török Gábor, Jankovics
64.	Dubrovka	Doubrovka	Técső	Virányi Sándor
65.	Dubi	Dubov	Munkács	Schönborn–Buckheim
66.	Zajgó	Dusina	Munkács	Schönborn–Buckheim
67.	Eszeny	Eseň	Ungvár	Eszenyi Jenő, Forgách István, Horváth Gedeon, Szalonczy Bertalan, Reismann Herman
68.	Fancsika	Fančikovo	Beregszász	Weisz Jenő, Katz Jakab, Fintha Sándor
69.	Fedelefalva	Fedelešovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
70.	Fertősalmás	Fertešalmaš	Beregszász	Tobok

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
71.	Fogaras	Fogaraš	Beregszász	Schönborn–Buckheim
72.	Frigyesfalva	Friděšovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
73.	Gánya	Ganiče	Técső	Jankelovic Majer
74.	Gát	Hat'	Beregszász	Schönborn–Buckheim
75.	Kigejőc	Malé Gejovce	Ungvár	Egry Ferenc
76.	Nagygejőc	Veliké Gejovce	Ungvár	Kende Csaba
77.	Gecse	Geča	Beregszász	Szaplonczay Lajos, Nyomarkay Ödön
78.	Beregpapfalva	Dílek	Munkács	Schönborn–Buckheim
79.	Gorond	Goronda	Munkács	Schönborn–Buckheim
80.	Gut	Veliký Gutovo	Beregszász	Schönborn–Buckheim
81.	Kisanna	Hankovice	Munkács	Schönborn–Buckheim
82.	Harangláb	Haranglab	Beregszász	Wetzler Bernát
83.	Hegyrút	Hercovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
84.	Hetyen	Hetyen	Beregszász	Lónyay Gábor, Gáspár Miklós
85.	Pásztorlak	Hliněnc	Munkács	Schönborn–Buckheim
86.	Mezőhomok	Homok	Ungvár	Nechrebeczky György dr.
87.	Horincsovo	Horinčovo	Beregszász	Mikes Ármin
88.	Alsógereben	Nižni Hrabovnice	Munkács	Schönborn–Buckheim
89.	Felsőgereben	Vyšni Hrabovnice	Munkács	Schönborn–Buckheim
90.	Szidorfalva	Hrabovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
91.	Gombás	Hribovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
92.	Zúgó	Huklivý	Munkács	Schönborn–Buckheim
93.	Huszt	Chust	Técső	Hamvay Lajos, Krausz Lajos, Tegze Miklós
94.	Mezőhuta	Polanská Huta	Ungvár	Schönborn–Buckheim
	Kistarna, Tarna	Chyšě		n.a.

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
95.	Hömlőcz	Chlumec	Ungvár	Kende Péter, Kende Csaba, Flatényi Nándor
96.	Horlyó	Chudlovo	Ungvár	Virányi Sándor
97.	Ilkó	Jivkovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
98.	Ilonatanya	Ilnice	Beregszász	Nemes József, Schönborn–Buckheim
99.	Iványi	Ivanovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
100.	Forráshuta	Izvorská Huta	Munkács	Schönborn–Buckheim
101.	Jávor	Jalové	Munkács	Schönborn–Buckheim
102.	Jánosi	Janošovo	Beregszász	Schönborn–Buckheim
103.	Órdarma	Jovra	Ungvár	Kaufman Ignác, Grünwald Mór
104.	Kajdanó	Kajdanovo	Munkács	Weinberg Herman, Schönborn–Buckheim
105.	Kolocsava	Koločava	Técső	Jakubovics Márton, Wolf Ignác
106.	Kenézpatak (Ilosvai)	Černý Potok	Munkács	Schönborn–Buckheim
107.	Kanora	Kanora	Munkács	Schönborn–Buckheim
108.	Kendereske	Kenderešov	Munkács	Schönborn–Buckheim
109.	Kereczke	Kerecky	Beregszász	Schönberg Donald
110.	Kicurnó	Kyčerny	Munkács	Schönborn–Buckheim
111.	Kigyós	Kidas	Beregszász	Weisz Sámuel, Jelenszky Róbert
112.	Klacsanó	Kličanovo	Munkács	Weinberger Herman
113.		Nový Klenovec	Munkács	Schönborn–Buckheim
114.	Lakatosfalva	Kločky	Munkács	Schönborn–Buckheim
115.	Várkulcsa	Klučarky	Munkács	Schönborn–Buckheim
116.	Kölcsény	Kolčino	Munkács	Schönborn–Buckheim
117.	Gálfalva	Kobalovice	Munkács	Schönborn–Buckheim
118.	Tőkésfalu	Kolodné	Munkács	Schönborn–Buckheim

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
119.	Konczháza	Koncovo	Ungvár	Szent Bazil Rend
120.	Oroszkomoróc	Ruské Komárovce	Ungvár	Kende Péter
121.	Nagymogyorós	Kopinovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
122.	Koczkaszállás	Kosino	Munkács	Schönborn–Buckheim
123.	Kaszony	Kosino	Beregszász	Pogány Jánosné szül.: Sneider Elza, Nemes József, Eötvös József, Buttykay Ferenc, Horthy Béla és Sarolta
124.	Katlanfalu	Kotelnice	Munkács	Schönborn–Buckheim
125.	Mihálka	Krajnikovo	Técső	Szalay László
126.	Kovácsrét	Kusnica	Beregszász	Teleki latifundium
127.	Kustánfalva	Kušnice	Munkács	Schönborn–Buckheim
128.	Köblér	Kobyláry	Ungvár	Virányi Sándor, Odeschalchi Zoárd
129.	Karácsfalva	Karačiny	Beregszász	Ujhelyi Jusztin
130.	Lengyelszállás	Lachovec	Técső	Ujhelyi Jusztin
131.	Lóka	Lávky	Munkács	Schönborn–Buckheim, Nagy László Monostor
132.	Latorczafő	Latorka	Munkács	Schönborn–Buckheim
133.	Nagyláz	Veliké Lazy	Ungvár	Flatényi Nándor
134.	Láz	Láz	Munkács	Schönborn–Buckheim
135.	Lengyelszállás	Lachovec	Ungvár	Virányi Sándor
136.	Lipcse	Lipča	Beregszász	Felfreid Mór, Horthy Béla és Sarolta
137.	Lipcsemező	Lipěcka Polana	Beregszász	Teleki latifundium, Mikes Ármin
138.	Erdőpatak	Lesárna	Munkács	Schönborn–Buckheim
139.	Rókamező	Lisičovo	Beregszász	Teleki latifundium
140.	Beregszöllös	Lochovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
141.	Nagyábránka	Loket	Munkács	Schönborn–Buckheim

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
142.	Macsola	Močola	Beregszász	Szaplonczay Lajos, Fritsche Artur, Engel Adolf
143.	Majdánka	Majdan	Técső	Teleki latifundium, Pikkel Jakab, Kohn Izsák, Tiszamenti Fakereske- delmi Társaság, Kraus Lajos, Kraus Dániel és társai, Kraus Lajos és Jakabovits Káin, Zimmer Ábrahám és Zadora Nátán, Krausz Lajos, Krausz Lajos és Dániel
144.	Magasliget	Mogosliget	Beregszász	Braun Zsigmond
145.	Makarja	Makariovo	Beregszász	Schönbörn–Buckheim
146.	Mártonka	Malá Martinka	Munkács	Schönbörn–Buckheim
147.	Medvefalva	Medvézi	Munkács	Schönbörn–Buckheim
148.	Kismogyorós	Mikulovce	Munkács	Schönbörn–Buckheim
149.	Oroszmokra	Ruská Mokrá	Técső	Jankelovic Majer
150.	Munkács	Mukačevo	Munkács	Füzessey Márton, Schönbörn–Buckheim, Szent Bazil Rend
151.	Nagymuzsaly	Mužijovo	Beregszász	Weisz Sámuel, Ocskay és Gerliczy, Engel Adolf, Schönbörn–Buckheim
152.	Nagylónya	-	Beregszász	Wetzler Bernát, Lónyay Gábor, Jasztrebszkij
153.	Hársfalva	Nelipeno	Munkács	Schönbörn–Buckheim
154.	Nyerésháza	Neresnice	Técső	Török Gábor
155.	Újhely	Nové Selo	Beregszász	Schönbörn–Buckheim

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
156.	Alsóschönborn	Nové Selo	Munkács	Schönborn–Buckheim
157.	Újkemence	Novoselica	Técső	Atzél László, Schönborn–Buckheim, Krausz Lajos
158.	Dunkófalva	Obava	Munkács	Schönborn–Buckheim
159.	Szarvasháza	Olenovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
160.	Beregvégardó	Ardov	Beregszász	Szunnyogh István, Sneider Elza, Pogány Pálné, Nemes József, Botlik István, Schönborn–Buckheim
161.	Nagypalád	Veliký Palad	Beregszász	Cholnoki Imre és László
162.	Kishídvég	Paseka	Munkács	Schönborn–Buckheim
163.	Páskócz	Paškovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
164.	Pósaháza	Paušin	Munkács	Schönborn–Buckheim
165.	Kispálos	Pavlovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
166.	Pereháza	Perechrestná	Munkács	Schönborn–Buckheim
167.	Péterfalva	Petrovo	Beregszász	Weisz Jenő, György Endre
168.	Pisztraháza	Pistraljovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
169.	Zsilip	Plavja	Munkács	Schönborn–Buckheim
170.	Dombostelek	Ploské	Munkács	Schönborn–Buckheim
171.	Őrhegyalja	Podhořany	Munkács	Schönborn–Buckheim
172.	Klastromalja	Podmonastrý	Munkács	Szent Bazil Rend
173.	Polena	Poljana	Munkács	Schönborn–Buckheim
174.	Munkácsváralja	Podhorod	Munkács	Schönborn–Buckheim
175.	Vezérszállás	Podplazí	Munkács	Schönborn–Buckheim
176.	Szarvasrét	Puzňákovce	Munkács	Schönborn–Buckheim
177.	Rafajna	Rafajново	Beregszász	Kaas Ivorné
178.	Nagyrákócz	Veliký Rakovec	Beregszász	Teleki latifundium
179.	Beregrákos	Rákos	Munkács	Fenzsthein Nathán

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
180.		Rakovce Malý	Ungvár	Nechrebeczky Jiri dr.
181.	Remete	Remeta	Beregszász	Schönbörn–Buckheim
182.	Repede	Rjapid’	Munkács	Schönbörn–Buckheim
183.	Romocsafalva	Romočevica	Beregszász	Schönbörn–Buckheim
184.	Kopár	Rosoš	Munkács	Schönbörn–Buckheim
185.	Alsóhatárszeg	Nižni Roztoka	Munkács	Schönbörn–Buckheim
186.	Oroszvég	Rosvegovo	Munkács	Schönbörn–Buckheim
187.		Salosznyovica	Munkács	Schönbörn–Buckheim
188.	Szászózka	Sasovko	Munkács	Schönbörn–Buckheim
189.	Szerednye	Seredné	Ungvár	Virányi Sándor, Hadik-Bakoczy András, Horváth Gedeon
190.	Szerencsfalva	Serenčovce	Munkács	Schönbörn–Buckheim
191.	Szernye	Serně	Beregszász	Kaas Ivorné
192.	Nagyszőlős	Sevluš	Beregszász	Perényi Zsigmond, Perényi Jánosné, Guttman Emánuel, Atzél László
193.	Újszemere	Simirky	Ungvár	FP Salzberger Linka
194.	Kékesfüred	Siňák	Munkács	Schönbörn–Buckheim
195.	Alsószinevír	Sinovir	Beregszász	Kohom a Lazarovics
196.	Szürte	-	Ungvár	Redvitz Sándorné, Forgách István és két társa, Egry Ferenc, Kaufman Mór
197.	Kisszolyva	Skotarský	Munkács	Schönbörn–Buckheim
198.	Szombati	Sobatin	Munkács	Schönbörn–Buckheim
199.	Vízköz	Sojmy	Munkács	Teleki latifundium, Kohon Izsák
200.	Királyfiszállás	Soločín	Munkács	Schönbörn–Buckheim

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
201.	Szlatina	Solotvina	Ungvár	Nem olvasható a név, Virányi Sándor
202.	Szánfalva	Stanovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
203.	Mezőterebes	Strabičovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
204.	Malmos	Strojna	Munkács	Schönborn–Buckheim
205.	Sztrippa	Strypa	Ungvár	Virányi Sándor
206.	Szuhabaranka	Suchá-Broňka	Beregszász	Teleki latifundium
207.	Bányafalu	Susko	Munkács	Schönborn–Buckheim
208.	Tiszasalamon	Salamon	Ungvár	Odeschalchi Zoárd, Tilagi Béla, Zelenszky Róbert
209.	Sárosoroszi	Orosijovo	Beregszász	Fischer Bertalan, Braun Zsigmond
210.	Szélestó	Šelestovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
211.	Széleslonka	Široký Luh	Técső	Jankelovic Majer
212.	Sásvár	Trstník	Beregszász	Fogarassy Miklós, Lator István
213.	Kistarna	Chyše	Beregszász	Koppelbrummer
214.	Ungtarnócz	Tarnovce	Ungvár	Kaufman Ignác
215.	Tereselpatak	Terešul	Técső	Mihálka Mihály, Szaploneczay Zoltán
216.	Kökényes	Trnovo	Técső	Jankelovic Majer, Török Gábor
217.	Havasalja	Tybava	Munkács	Schönborn–Buckheim
218.	Tiszaágtelek	Agovo	Ungvár	Eszenyi Jenő
219.	Tizsacsoma	Csoma	Beregszász	Fogarassy István
220.	Tiszakeresztúr	Keresztúr	Beregszász	Róth Gerzson, Nagyiday Ferenc
221.	Tiszaszent- márton	-	Ungvár	Forgach István
222.	Tiszaújhely	Újhely	Beregszász	Fintha Sándor, Ujhelyi Ábrahám, Ujhelyi Jusztn, Ujhelyi Ábrahámné

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
223.	Nádaspatak	Trsténice	Munkács	Schönbörn–Buckheim
224.	Toronya	Torun	Técső	Pikkel Jakab, Krausz Lajos, Krausz Lajos
225.	Turjasebes	Turří Bystrý	Ungvár	Schönbörn–Buckheim
226.	Csendes	Tišov	Munkács	Schönbörn–Buckheim
227.	Uglya	Uhla	Técső	Nosicska Kereskedelm Társaság
228.	Újbárd	Nové Barovo	Técső	Szalay László
229.	Aklos	Uklina	Munkács	Schönbörn–Buckheim
230.	Úrmező	Ruské Pole	Técső	Szalay László és Izsák Elemér, Novák Dániel, Tykyna Ferenc, Pogány Juliska
231.	Ungvár	Užhorod	Ungvár	Zeuchtag Julij, Virányi Sándor
232.	Verebes	Verbjaž	Munkács	Schönbörn–Buckheim
233.	Alsóverecke	Vereczky Nižni	Munkács	Schönbörn–Buckheim
234.	Felsőverecke	Vereczky Vyšni	Munkács	Schönbörn–Buckheim
235.	Verécze	Verjacja	Beregszász	Atzél László
236.	Alsó Vyznice	Nižní Vyznice	Munkács	Schönbörn–Buckheim
237.	Ungordas	Volkovoje	Ungvár	Virányi Sándor
238.	Volócz	Volovec	Munkács	Schönbörn–Buckheim
239.	Ökörmező	Volové	Técső	Kohn Izsák, Teleki latifundium, Farkas, Krausz Lajos, Kraus Dávid, Kraus Lajos és Rapaport Saul, Kraus Lajos és Krausz Dávid, Kraus Lajos és 12 társa, Kraus Péter, átszállt Dávidra

Az 1. sz. melléklet folytatása

Ssz.	Település	Település neve cseh nyelven	Földosztó Bizottság	Tulajdonos
240.	Vucskómező	Vučkovo	Beregszász	Mikes Ármin
241.	Irhóc	Vulchovce	Técső	Jankelovic Majer, Török Gábor
242.	Újlak	Výlok	Beregszász	Roth Gerzson
243.		Zadílský	Munkács	Schönborn–Buckheim
244.		Zadné	Beregszász	Teleki latifundium, Fislovic
245.		Záhati	Beregszász	Schönborn–Buckheim
246.	Zápszony	Zápszony	Beregszász	Kaas Ivorné, Eötvös Sándor, Braun Zsigmond
247.		Zálm	Ungvár	Odeschalchi Zoárd
248.	Rákócziszállás	Závadka	Munkács	Schönborn–Buckheim
249.		Zrub	Munkács	Schönborn–Buckheim
250.		Zdenova	Munkács	Schönborn–Buckheim
251.		Žďěnovona	Munkács	Fenestein Nathan, Virányi Sándor, Szent Bazil Rend, Horváth Gedeon és Ferenc
256.	Izsnyéte	Žňatino	Munkács	Schönborn–Buckheim
257.		Žukovo	Munkács	Schönborn–Buckheim
258.		Zunk	Ungvár	Forgách István és 2 társa

IMRE SZAKÁL

There has been a land reform*(The process and results of the first Czechoslovakian land reform
in Podkarpatská Rus)*

We still have not got a comprehensive work on the land reform of the first Czechoslovakian Republic with regard to Podkarpatská Rus, this part of its history is much neglected and still not adequately investigated. In the publication I would like to present the nature of the Czechoslovakian land reform policy in our region, the specified process of the land reform. The research is based on wide-ranging sources which can be found partly in Transcarpathia, partly in the Czech Republic. During the research project I studied the materials of the State Archive of the Transcarpathian Oblast, the National Archive of the Czech Republic, and the National Library of the Czech Republic.